SOLVA

INTERGEMEENTELIJK SAMENWERKINGSVERBAND
VOOR RUIMTELIJKE ORDENING EN SOCIO-ECONOMISCHE EXPANSIE

NIEUWERKERKEN
DORPSPLEIN

ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

Juni 2009

Cherretté B., Klinkenborg S., De Maeyer W. en Clement C.

ARCHEOLOGIE – RAPPORT 8

Colofon

Project:
Archeologisch onderzoek
Opgraving
Nieuwerkerken Dorpsplein (09-NIE-DP)

Opdrachtgever/Bouwheer:
Stad Aalst
Grote Markt 3
9300 Aalst

Uitvoerder:
SOLVA
Intergemeentelijk samenwerkingsverband
voor ruimtelijke ordening en socio-economische expansie
Zuid III, Industrielaan 18
9320 Aalst (Erembodegem)

Bart Cherretté (coördinatie - vergunninghouder)
Sigrid Klinkenborg (projectarcheologe)
Wouter De Maeyer (projectarcheoloog)
Cateline Clement (projectarcheologe)

Wetenschappelijke ondersteuning:
/

Termijn:
16 - 19 juni 2009

Afbeelding voorblad: Zicht op de uitgraving van één van de fonteinputten.

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOLVA. Alle foto's, tenzij anders vermeld: ©SOLVA.

INHOUDSTAFEL

Inhoudstafel **3**

1. Inleiding **5**

1.1 Algemene gegevensfiche 5

1.2 Aanleiding en doelstelling van het onderzoek 5

1.3 Opbouw van het verslag 6

2. Algemeen **7**

2.1 Geografische en bodemkundige situering 7

2.3 Historiek van het archeologisch onderzoek 7

3. Het archeologisch onderzoek **9**

3.1 Methodologie 9

3.3 Resultaten (Fig. 6) 9

4. Besluit **14**

1. INLEIDING

1.1 Algemene gegevensfiche

Opgraving X	Prospectie ☐
Vergunningsnummer:	2009/084
Datum aanvraag:	19 maart 2009
Naam aanvrager:	Bart Cherretté
Naam site:	Aalst (Nieuwerkerken), Nieuwerkerken Dorp (09-NIE-DP)

Site:	Nieuwerkerken Dorp '09
Code van de site:	09-NIE-DP
Type onderzoek:	Opgraving
Plaats:	Nieuwerkerken, Dorp en Maaldreef
Kadaster:	Aalst, Afd.13, Sec.C, Percelen 751A en openbaar domein
Vergunningsnummer:	2009/084
Vergunninghouder:	Bart Cherretté
Datum aanvraag:	19 maart 2009
Opdrachtgever:	Stad Aalst, Grote Markt 3, 9300 Aalst
Uitvoerder:	Intergemeentelijk samenwerkingsverband SOLVA, Industrielaan 2, Zuid III, 9320 Aalst (Erembodegem)
Archeologen:	B. Cherretté, W. De Maeyer, C. Clement en S. Klinkenborg
Wetenschappelijke begeleiding:	/
Termijn:	16 - 19 juni 2009
Methode:	Opgraving

1.2 Aanleiding en doelstelling van het onderzoek

Stad Aalst investeert momenteel in de heropwaardering van de dorpspleinen van diverse deelgemeenten. Zo is ook te Nieuwerkerken een heraanleg en verfraaiing van de zone rond de kerk gepland. Aan de noordzijde van de kerk wordt een fontein voorzien. Aan de zuidzijde zal de kerk geflankeerd worden door een spiegelvijver. Deze spiegelvijver wordt echter zeer ondiep aangelegd omdat de vijver op geregelde tijdstippen leeggepompt zal worden om plaats te bieden voor activiteiten rondom de kerk (kermis, …).

De geplande ingrepen zijn al bij al dan ook beperkt. Aan de noordzijde worden twee kleine putten gegraven (één voor de aanleg van de fontein, één voor de bijhorende pompput), aan de zuidzijde wordt het niveau van het plein geherprofileerd zodat een horizontaal vlak verkregen wordt (deels verwijderen asfalt, deels ophogen van het plein) en een pompput gegraven.

De te onderzoeken zones beslaan dus vrij kleine oppervlakten, waardoor een voorafgaandelijk proefsleuvenonderzoek in dit geval niet opportuun was. Het advies voor deze werf werd destijds dan ook als een werfbegeleiding opgevat, die in eerste instantie tot doel had een beeld te verkrijgen van het archeologisch potentieel en de terreinopbouw van de te onderzoeken zones.

De te onderzoeken terreinen bevinden zich onmiddellijk naast de kerk, waarvan de oudst bewaarde delen zouden teruggaan tot de 14de eeuw. De terreinen ten noorden van de kerk blijken omstreeks 1840 (Atlas der Buurtwegen) deels bebouwd te zijn geweest en rondom de kerk was een kerkmuur gesitueerd.

Over het archeologisch potentieel, de archeologische stratigrafie en de bewaringsgraad van eventuele sporen op deze locatie is niets gekend. De aanleg van de pompputten en fontein vormen een mooie gelegenheid om de terreinopbouw te evalueren.

1.3 Opbouw van het verslag

Hoofdstuk 2 plaatst de archeologische site respectievelijk in haar geografisch/bodemkundige en haar historische context. Hoofdstuk 3 beschrijft de methodologie en de resultaten van het onderzoek. In het daarop volgende deel (hoofdstuk 4) wordt een evaluatie gemaakt van de bekomen resultaten. Na dit kort besluit volgen de bibliografie en een reeks bijlagen.

2. ALGEMEEN

2.1 Geografische en bodemkundige situering

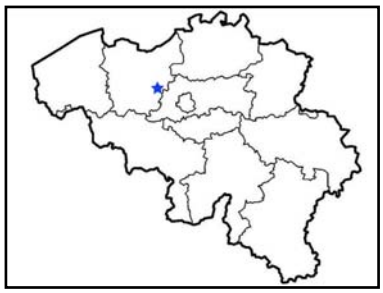

Figuur 1: Situering van Nieuwerkerken.

Aalst is gelegen in het oosten tot zuidoosten van Oost Vlaanderen (Fig. 1). Deelgemeente Nieuwerkerken bevindt zich ten zuidwesten van deze stad. Dit gebied behoort tot de ecoregio van de Midden-Vlaamse overgangsgebieden, meer bepaald het Midden-Vlaams glooiend zandleemdistrict. De overgang van dit zandleemdistrict naar het Zuid-Vlaamse lemig heuveldistrict situeert zich ter hoogte van Aalst.[1]
Tijdens het onderzoek werd vastgesteld dat de moederbodem bestaat uit zandige leem, afgewisseld met eerder zandige lensjes.

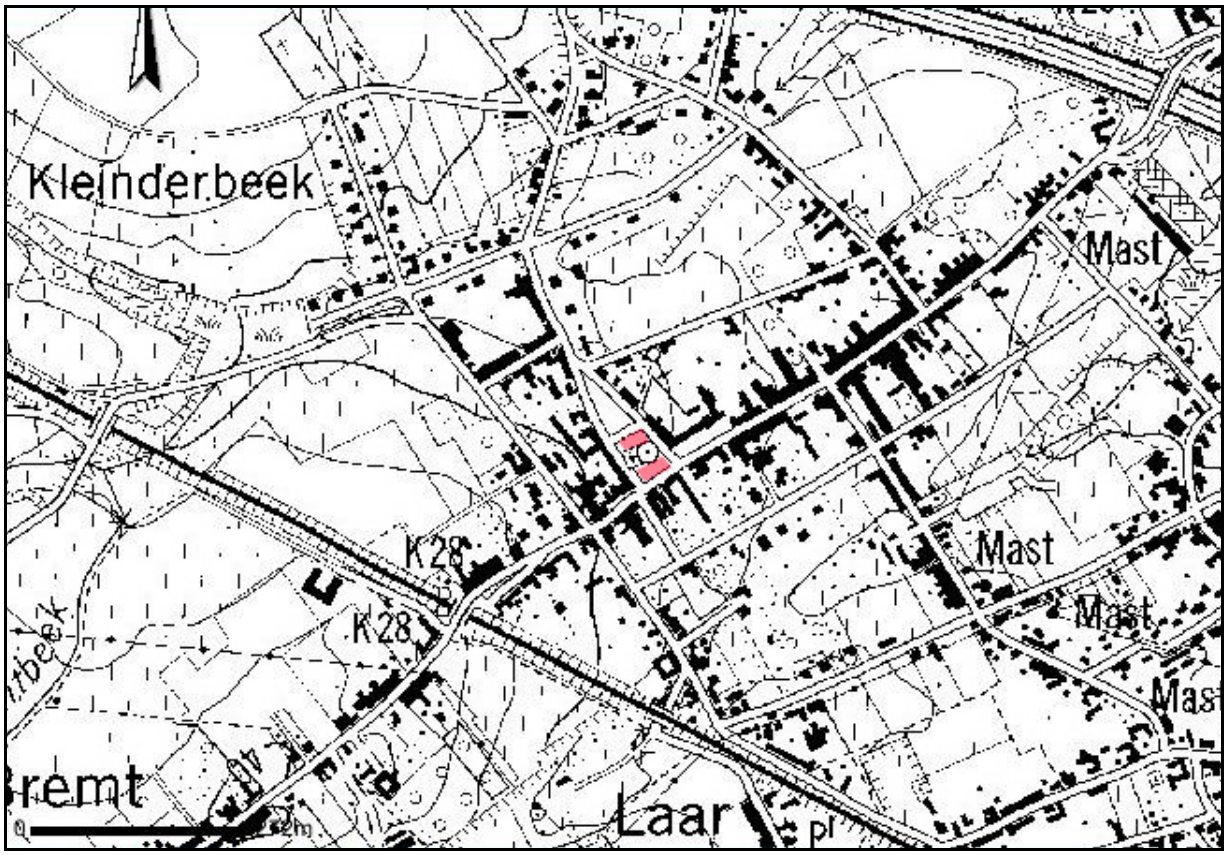

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van de onderzoekszones. (Bron: AGIV)

2.3 Historiek van het archeologisch onderzoek

Op of rond het dorpsplein van Nieuwerkerken is tot op heden nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. In de onmiddellijke omgeving maakt de CAI melding van Romeinse prospectievondsten op de site Bremt, aan de Bremtstraat en van het 17de eeuwse Hof ten Broek aan de Keizerstraat. Deze vindplaatsen dragen echter niet bij tot de interpretatie van het onderzoek op het dorpsplein en zullen hier dus niet nader besproken worden.

[1] Voor een definitie van de ecodistricten zie 'Een lijn door het landschap. Archeologie en het vTn-project 1997-1998', In 't Ven I. & De Clercq W., 2005, pp. 21-23.

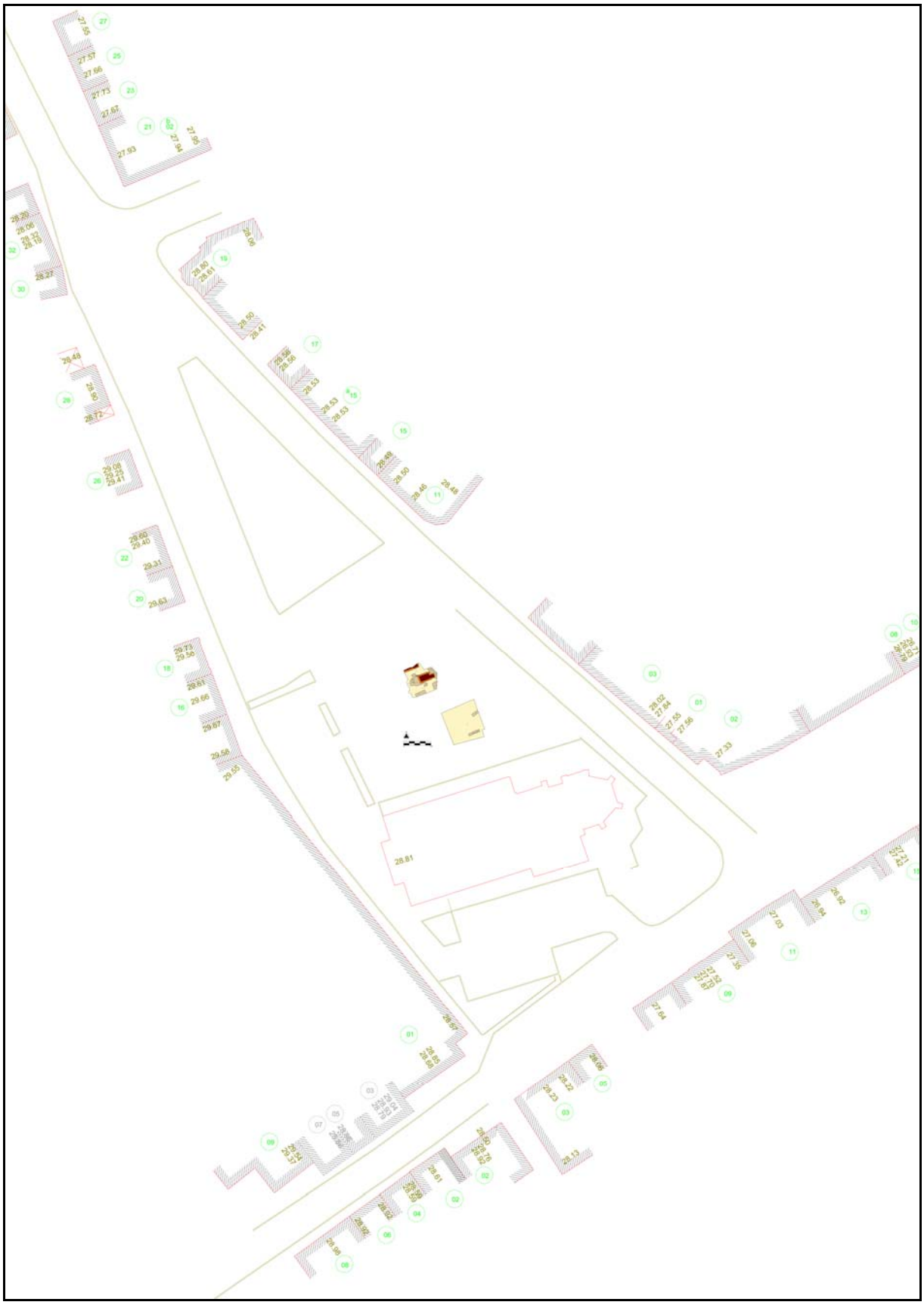

Figuur 3: Situering van Zone I (noordelijke put) en II (zuidelijke put).

3. HET ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

3.1 Methodologie

Conform de beoogde doelstelling (zie eerder evaluatie van de terreinopbouw) werd de aanleg van twee werkputten ten noorden van de kerk archeologisch opgevolgd (Zone I en Zone II) (Fig. 3). Op basis van de zichtbare profielen werd een beeld gevormd van de algemene bodemopbouw.
Wat de aanleg van de spiegelvijver ten zuiden van de kerk betreft, bleek archeologische begeleiding uiteindelijk overbodig. Deze aanleg impliceerde immers een gedeeltelijke ophoging van het terrein enerzijds en het slechts gedeeltelijk verwijderen van de pleinbedekking anderzijds. Deze werken hadden dan ook geen verstoring van het archeologische bodemarchief tot gevolg.
Vooraf niet voorzien was de aanleg van een betonnen muur (Afb. 1) waaruit bleek dat deze door kerkhofgrond ging, al dan niet geroerd in het verleden. Gezien de vergevorderde staat van deze werken op het moment van vaststelling konden hierbij slechts enkele foto's genomen worden.

Afbeelding 1: De plaatsing van de betonnen muur ten zuiden van de kerk.

3.3 Resultaten (Fig. 6)

Bij het openleggen van de eerste werkput ten noorden van de kerk (Zone I) bleek de moederbodem zich nagenoeg onmiddellijk onder de recente pleinbedekking te bevinden. Na verwijdering van de asfaltlaag en de daaronder liggende aanmaaklaag kwamen onmiddellijk enkele puinkuilen (Afb. 3) en twee beerputten (Afb. 2) aan het licht. Deze zijn hoogstwaarschijnlijk te relateren aan het achtererf van woningen die hier gestaan hebben, zoals ook te zien is op de Atlas der Buurtwegen (Fig. 4).

Figuur 4: Atlas van de Buurtwegen met aanduiding van de huizen ten noorden van de kerk. (Bron: GISoost)

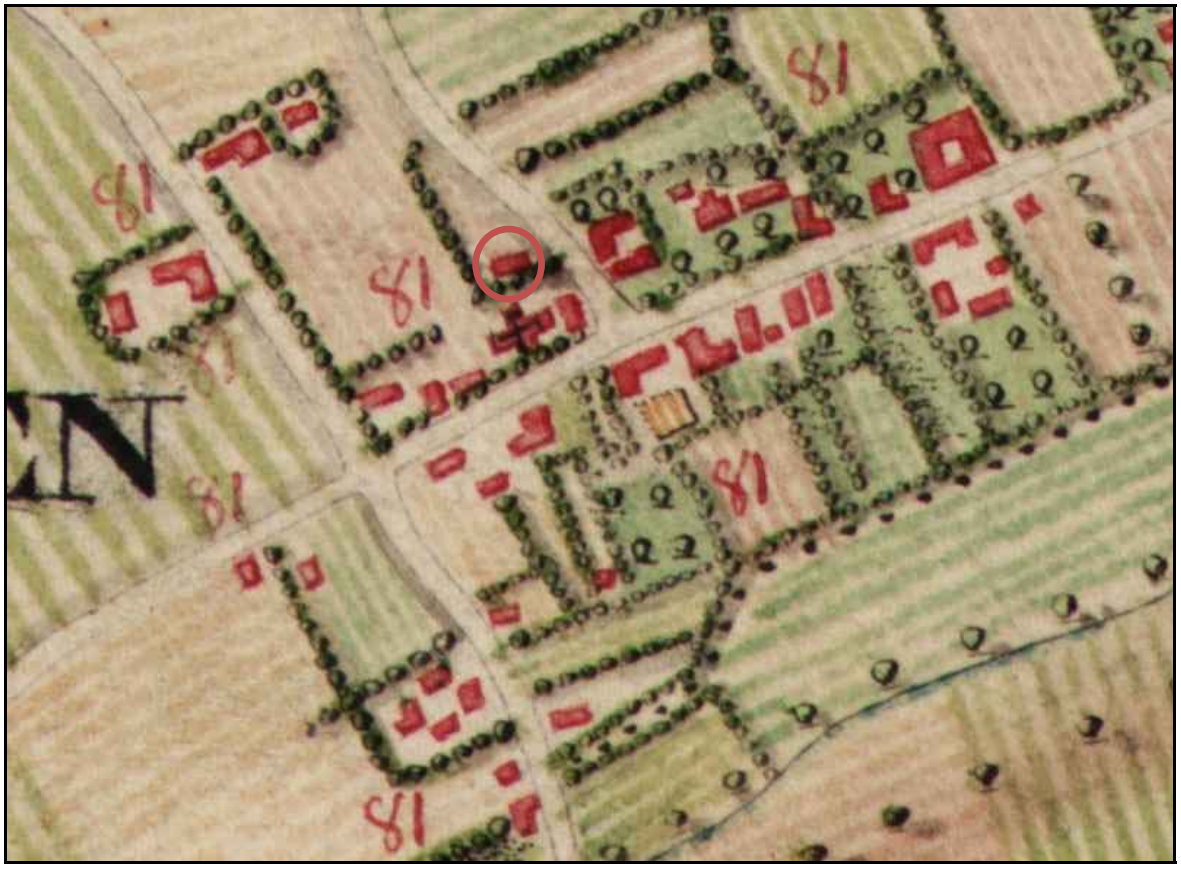

Figuur 5: Kaart van Ferraris met aanduiding van de huizen ten noorden van de kerk. (bron: KBR)

Afbeelding 2: Zicht op grondvlak A in Zone I.

Afbeelding 3: Zicht op de coupe op spoor I/A/19.

Het aangetroffen materiaal wijst overigens op een bewoning in de 19de en 20ste eeuw. Vermoedelijk hebben op deze plaats reeds vroeger woningen gestaan, gezien het voorkomen ervan op de kaart van Ferraris (Fig. 5). Er werden echter geen sporen aangetroffen die hiervan kunnen getuigen. Bij het couperen van de puinkuilen werd al snel duidelijk dat alle sporen rechtstreeks in de moederbodem ingeplant zijn. Het aanleggen van een tweede opgravingsvlak, met het oog op het aantreffen van oudere sporen, was dan ook overbodig.

Afbeelding 4: Zicht op grondvlak A en het oostprofiel in Zone II.

Het aanleggen van de tweede werkput (Zone II) verliep enigszins problematischer. Door een misverstand in de communicatie met de aannemer en de stad en door de steeds wijzigende werfplanning, werd deze werkput gegraven zonder archeologische begeleiding. Wel kon het op deze wijze verkregen grondvlak met bijhorende profielen opgekuist en geregistreerd worden. Uit de profielen kon worden afgeleid dat de moederbodem zich ook hier onmiddellijk onder de pleinbedekking bevindt. In het oostelijk profiel zijn ook verschillende grafkuilen zichtbaar. Er zijn duidelijk verschillende "kavels" te onderscheiden, waarbinnen herhaaldelijk nieuwe graven werden aangelegd, die oudere graven doorsneden en verstoorden. Het grondvlak van de werkput vertoonde twee inhumatiegraven. Hierbij was de kistaflijning nog duidelijk te onderscheiden van de kuilaflijning. De skeletten werden niet gerecupereerd aangezien deze zich bevonden onder het niveau van de geplande werkzaamheden en ze dus in principe niet bedreigd waren. Het ontbreken van dateerbaar materiaal laat ons helaas niet toe om deze begravingen te plaatsen in de tijd.

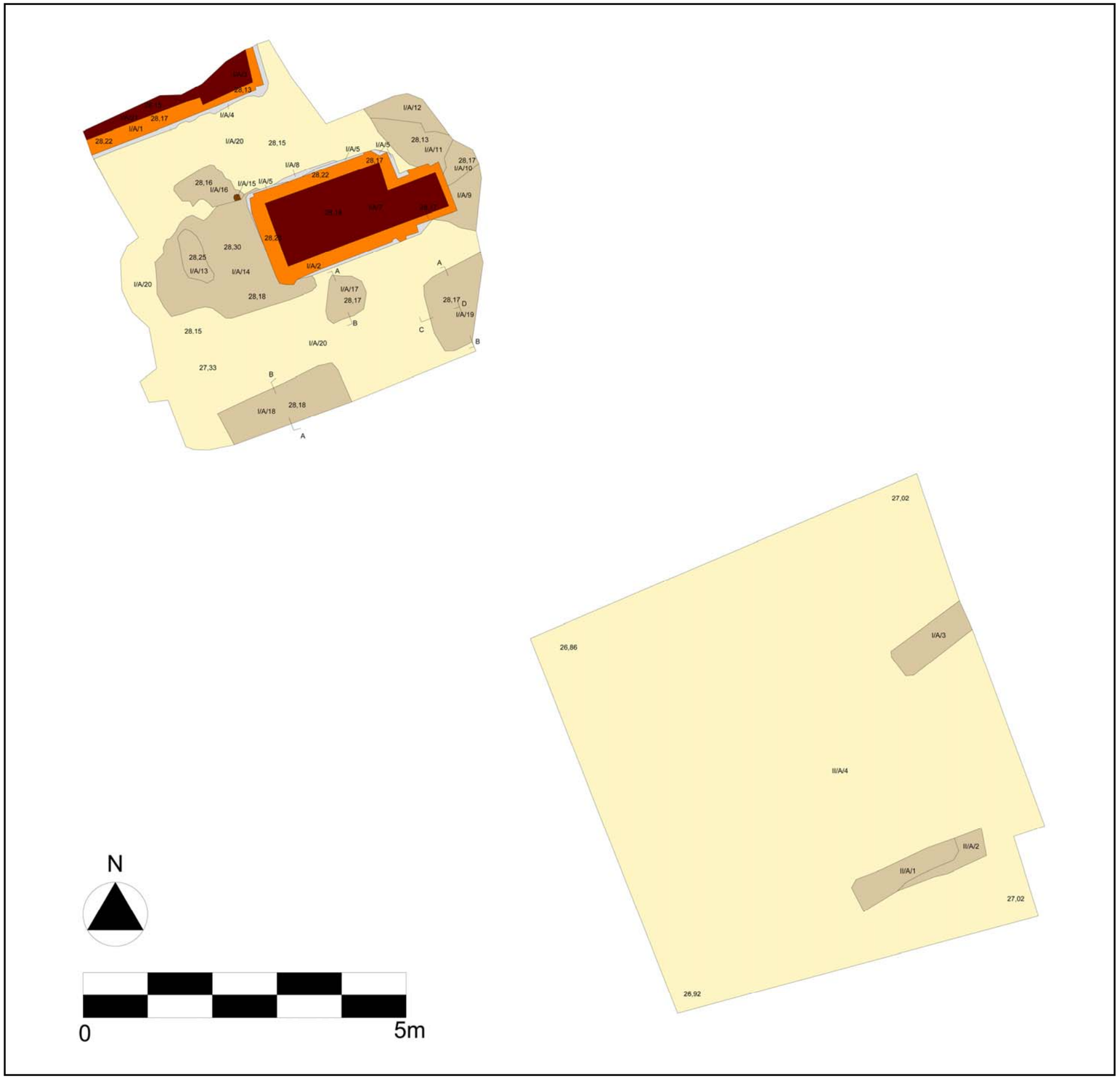

Figuur 6: Overzicht van de sporen in Zone I en II.

4. BESLUIT

Het archeologisch onderzoek op het Dorpsplein te Nieuwerkerken werd opgevat als een werfbegeleiding en behelsde dan ook niet veel meer dan het opvolgen van de afgravingen met mogelijkheid tot een registratie en recuperatie van archeologische sporen en vondsten. De doelstelling was in de eerste plaats zicht te krijgen op de stratigrafische opbouw van de terreinen (met name de dikte van de archeologische lagen rondom de kerk). In de praktijk bleek deze manier van werken wel enige problemen op te leveren in verband met concrete afspraken met de aannemer en met het inpassen van het archeologische luik in het draaiboek van de werkzaamheden. Niettemin bracht het onderzoek een aantal resultaten op en werden de beoogde doelstellingen voor wat de zone ten noorden van kerk betreft, bereikt. Zo werd een duidelijk beeld gevormd van de terreinopbouw en werd een gedeeltelijke afbakening van het voormalige kerkhof en van de post-middeleeuwse bewoning verkregen. De zone van de spiegelvijver, ten zuiden van de kerk, hield uiteindelijk geen verstoring van het bodemarchief in en deze werd dan ook niet onderzocht.